

Подвальникова О.А.*

ВПЛИВ БОРГОВИХ ПРОБЛЕМ НА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стаття присвячується аналізу боргових проблем в країнах Європейського Союзу. Автор досліджує чинники та наслідки заборгованості окремих країн ЄС для подальших інтеграційних процесів.

Ключові слова: Європейський союз, Єврозона експорт, імпорт, боргова криза.

Статья посвящается анализу долговых проблем в странах Европейского Союза. Автор исследует факторы и последствия задолженности отдельных стран ЕС для дальнейших интеграционных процессов.

The article examines analysis of debts problems existing in EU countries. Author researches factors and after-effects of individual debts of EU countries for further integration process.

Проблематиці загострення макроекономічних дисбалансів в країнах ЄС було присвячено чимало уваги в публікаціях вітчизняних учених та спеціалістів. Знайшли своє відображення теоретичні та прикладні питання в працях Бикова С., Копійки В., Писаренко С., Філіпенка А., Шниркова О. та інших українських авторів. Питанням економіки ЄС та її місце у сучасному світі займаються такі закордонні вчені як Мільчарек Д., Мітрі Ж., Проді Р., та багато інших спеціалістів.

Актуальність вибраної нами теми наукового дослідження полягає у загостренні макроекономічних дисбалансів країн Європейського союзу.

Поглиблення боргової кризи країн ЄС в умовах відновлення після економічної рецесії.

Економіка країн ЄС почала відновлення після глобальної фінансової кризи швидше, ніж очікували аналітики, завдяки інвестиціям які зросли приблизно на 2% в 2010 році. Тим не менш, значні ризики для економічного зростання залишаються, в тому числі, значному рівні державної заборгованості і дефіциту бюджету, в прискорені темпу старіння населення, відставання розвитку житлового будівництва, надмірне регулювання нефінансових підприємств, і сумніви з приводу стійкості ЄВС (Європейський валютний союз).

Ще у 1992 році був підписаний Маастрихтський договір і ухвалений Пакт стабільності і зростання ЄС, було введено єдину європейську валюту – євро.

Пакт став дисциплінуючим інструментом для країн Єврозони при проведенні ними бюджетної політики. Відповідно було встановлено жорсткі границі дефіциту державного бюджету (не вище 3% ВВП) і державного боргу (не більше 60% ВВП) [2, с.71]. Але на сьо-

* здобувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Мазуренко В.І.

годнішній день жоден з критеріїв як в Єврозоні так і в ЄС не відповідає значенням відзначених у Пакті стабільності і зростання ЄС.

Починаючи з 2008 року країни ЄС почали нарощувати державні борги. Найбільш високе боргове навантаження у Греції, високий борг у Італії 103,6% від ВВП, див таб. 2. Найменший борг спостерігається у таких країн як Естонія, Болгарія і Люксембург, ці країни характеризуються стійким станом державних фінансів [8]. Суверенні борги країн Європейського Союзу можуть викликати новий спалах економічної кризи, підірвати стабільність єдиної грошової системи, а також основу подальшої економічної інтеграції в Європі. Країни з борговим показником, який перевищує норму, можуть завадити відновленню економіки ЄС. Державний борг великих країн Європи також перевищують встановлені 60 %, у ФРН – 83,2, Франція – 81,7, а у Великобританії – 80%. Остання може стати наступною країною після Греції, Ірландії, Португалії, якої потрібна буде фінансова підтримка ЄС [9].

Країни Євросоюзу та Єврозони ще на початку 2010 року зіткнулися з борговою кризою. У зв'язку з цим голова Європейської комісії Ж.М. Баррозу відзначив зацікавленість урядів європейських країн посилити правила нагляду і регулювання в фінансовому та податково-бюджетному секторах [4]. Дефіцит державного бюджету зони євро на кінець 2010 рік складає 6%, ЄС – 6,4% від ВВП, а державний борг 85,1 і 80% від ВВП відповідно див. таб. 1.

Таблиця 1.
Дефіцит державного бюджету зони євро та ЄС

Роки	2007	2008	2009	2010
Єврозона				
Державні витрати (% ВВП)	45,9	46,9	50,8	50,4
Державні доходи (% ВВП)	45,2	44,8	44,5	44,4
Державний борг (млн. євро)	5 984 848	6 472 881	7 116 276	7 837 207
% ВВП	66,2	69,9	79,3	85,1
Європейський Союз				
Державні витрати (% ВВП)	45,6	46,9	50,8	50,3
Державні доходи (% ВВП)	44,8	44,6	44	44
Державний борг (млн. євро)	7 310 759	7 782 775	8 768 748	9 828 232
% ВВП	59	62,3	74,4	80

Джерело: [5]

Таблиця 2.
Валовий борг країн ЄС у відсотках від ВВП

Роки	2007	2008	2009	2010
Бельгія	84,2	89,6	96,2	96,8
Болгарія	17,2	13,7	14,6	16,2
Чехія	29	30	35,3	38,5
Данія	27,5	34,5	41,8	43,6
ФНР	64,9	66,3	73,5	83,2
Естонія	3,7	4,6	7,2	6,6
Ірландія	25	44,4	65,6	96,2
Греція	105,4	110,3	127,1	142,8
Іспанія	36,1	39,8	53,3	60,1
Франція	63,9	67,7	78,3	81,7
Італія	103,6	106,3	116,1	119
Кіпр	58,3	48,3	58	60,8
Латвія	9	19,7	36,7	44,7

Роки	2007	2008	2009	2010
Литва	16,9	15,6	29,5	38,2
Люксембург	6,7	13,6	14,6	18,4
Угорщина	66,1	72,3	78,4	80,2
Мальта	62	61,5	67,6	68
Нідерланди	45,3	58,2	60,8	62,7
Австрія	60,7	63,8	69,6	72,3
Польща	45	47,1	50,9	55
Португалія	68,3	71,6	83	93
Румунія	12,6	13,4	23,6	30,8
Словенія	23,1	21,9	35,2	38
Словацьчина	29,6	27,8	35,4	41
Фінляндія	35,2	34,1	43,8	48,4
Швеція	40,2	38,8	42,8	39,8
Великобританія	44,5	54,4	69,6	80

Аналізувати сучасний економічний потенціал ЄС необхідно, з основного економічного параметра – ВВП див. таб. 3. Характерні коливання в темпах росту ВВП в державах-членах ЄС, зрештою вони притаманні і високорозвинутим країнам таким як США і Японія [7, с.38]. З 2005 року в ЄС-27 спостерігалася тенденція до зростання ВВП, але вже у 2008 році показник росту опустився з 3% у 2007 р. до 0,5% у 2008. А в 2009 році, в самий розпал фінансової економічної кризи ВВП впав аж на 4,2 в країнах ЄС і на 4,1 в Євросоні див. таб. 4.

Таблиця 4.

Темпи зростання обсягу ВВП - зміна у відсотках до попереднього року 2005-2011 роки.

Роки	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
ЄС – 27	2	3,2	3	0,5	-4,2	1,8	1,7
ЄЗ - 17	1,7	3,1	2,9	0,4	-4,1	1,8	1,5
Бельгія	1,7	2,7	2,9	1	-2,8	2,1	1,8
Болгарія	6,4	6,5	6,4	6,2	-5,5	0,2	2,6
Чехія	6,3	6,8	6,1	2,5	-4,1	2,4*	2,3
Данія	2,4	3,4	1,6	-1,1	-5,2	2,1	1,9
ФНР	0,8	3,4	2,7	1	-4,7	3,6	2,2
Естонія	9,4	10,6	6,9	-5,1	-13,9	3,1	4,4
Ірландія	6	5,3	5,6	-3,5	-7,9	-1	0,9
Греція	2,3	5,2	4,3	1	-2	-4,5	-3
Іспанія	3,6	4	3,6	0,9	-3,7	-0,1	0,7
Франція	1,9	2,2	2,4	0,2	-2,6	1,6	1,6
Італія	0,7	2	1,5	-1,3	-5,2	1,3	1,1
Кіпр	3,9	4,1	5,1	3,6	-1,7	1	1,5
Латвія	10,6	12,2	10	-4,2	-18	-0,3	3,3
Литва	7,8	7,8	9,8	2,9	-14,7	1,3	2,8
Люксембург	5,4	5	6,6	1,4	-3,6	3,5	2,8
Угорщина	3,2	3,6	0,8	0,8	-6,7	1,2	2,8
Мальта	4,7	2,1	4,4	5,3	-3,4	3,7	2
Нідерланди	2	3,4	3,9	1,9	-3,9	1,8	1,5
Австрія	2,5	3,6	3,7	2,2	-3,9	2	1,7
Польща	3,6	6,2	6,8	5,1	1,7	3,8	3,9
Португалія	0,8	1,4	2,4	0	-2,5	1,3	-1
Румунія	4,2	7,9	6,3	7,3	-7,1	-1,3	1,5
Словенія	4,5	5,9	6,9	3,7	-8,1	1,2	1,9
Словаччина	6,7	8,5	10,5	5,8	-4,8	4	3
Фінляндія	2,9	4,4	5,3	0,9	-8,2	3,1	2,9
Швеція	3,2	4,3	3,3	-0,6	-5,3	5,5	3,3
Великобританія	2,2	2,8	2,7	-0,1	-4,9	1,3	2,2

* - прогноз

Джерело: [5].

У жовтні 2010 року профіцит зовнішньої торгівлі зони євро збільшився на 5,2 млрд. євро, експорт на 20 %, імпорт на 21% пішов угору. В Італії, Іспанії і Франції зберігається дефіцитний торговельний баланс: об'єм імпорту перевищує кількісний експорт товарів.

У 2009 році по відношенню до 2008 року експорт ЄС скоротився на 192 млрд. євро, імпорт знизився на 169 млрд. євро. Така без сумніву ситуація вплинула на торговельний

баланс ЄС (рис. 1). Скорочення загального експорту та імпорту між 2008 та 2009 роках вбачається у всіх країнах ЄС, найбільше падіння обсягів експорту спостерігалось у Литві, Болгарії, Румунії, Польщі та Словенії.

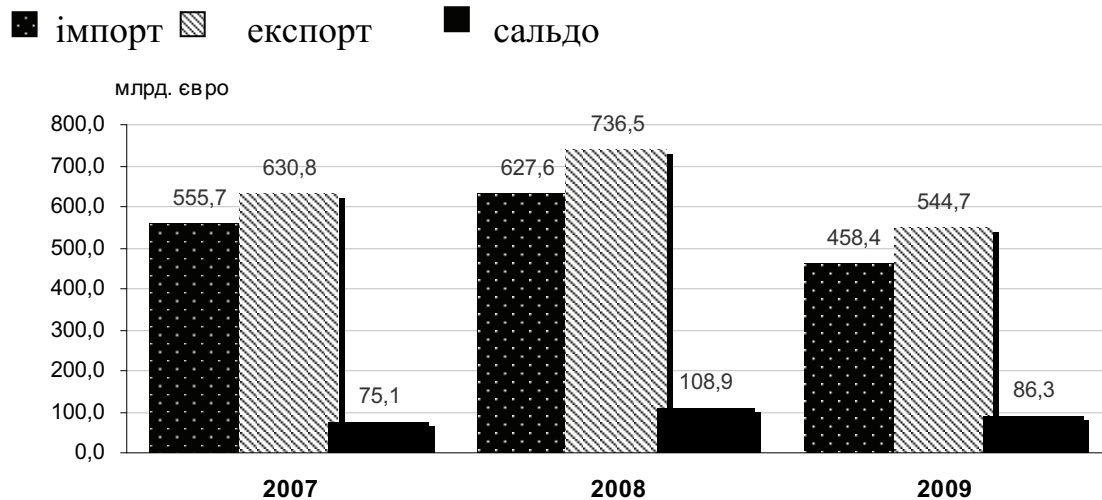

Рис.1 Показники обсягів зовнішньої торгівлі країн ЄС за виключенням внутрішньорегіональної торгівлі.
Джерело: [6].

В першу чергу скорочення загального експорту відбулося у переважній більшості країн завдяки падінню експорту таких груп товарів як устаткування, транспортні засоби та інші промислові товари. У 2010 році ситуація покращилася й було майже досягнуто рівень експорту і імпорту 2008 року (рис. 2).

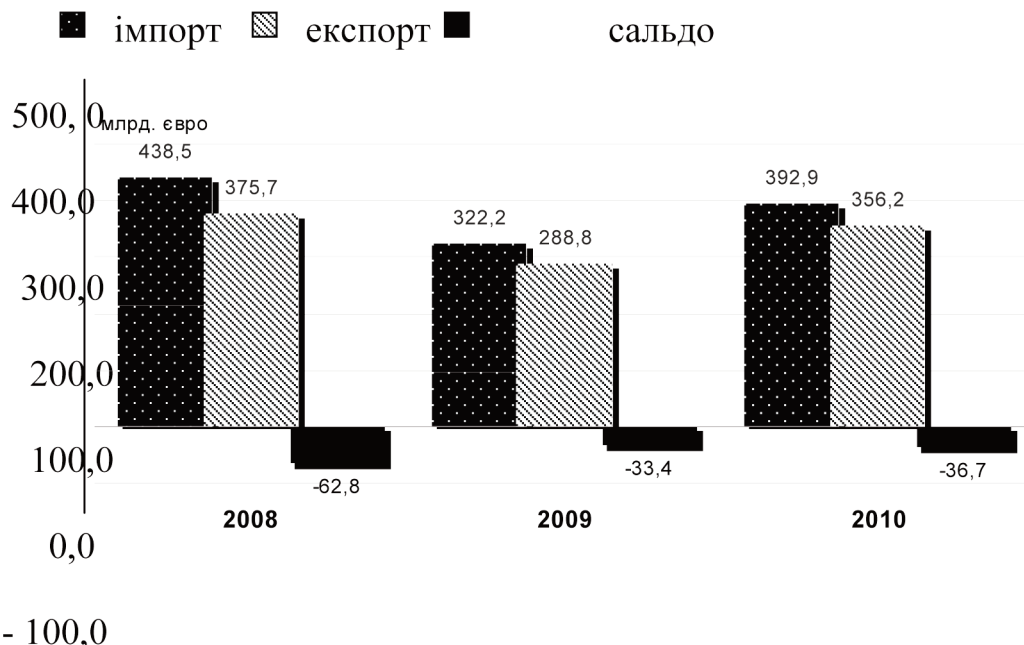

Рис.2 Динаміка обсягів внутрішньорегіональної торгівлі країн ЄС
Джерело: [6].

На рисунку 3 зображено обсяг зовнішньоторговельних операцій всередині ЄС. На цьому етапі імпорт енергоносіїв перевищує експорт у 6,5 разів, це призвело до від'ємного балансу. Досягти докризового рівня експорту та імпорту сільськогосподарських продуктів, хімії, машинобудування складна задача для урядів країн ЄС.

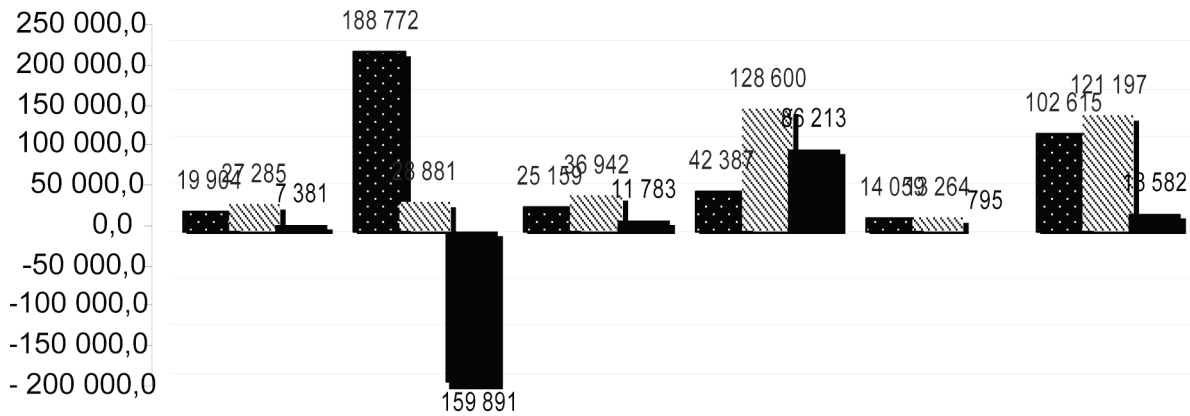

Рис.3 Товарна структура ЄС (2010 рік).

Джерело: [6].

Таблиця 5.

Експорт імпорт ЄС з основними країнами-торговими партнерами на 2010 рік

Імпорт країн ЄС			Експорт країн ЄС		
	млн. євро	%		млн. євро	%
КНР	281 996	18.90%	США	242353	18.00%
США	169 297	11.30%	Швейцарія	113111	8.40%
Росія	154 909	10.40%	КНР	105432	7.80%
Швейцарія	84 123	5.60%	Росія	86 515	6.40%
Норвегія	79 084	5.30%	Туреччина	61 171	4.50%

Джерело: [6]

Починаючи з 2008 року експорт з країн європейського союзу до Сполучених Штатів значно скоротився починаючи з 2008 року, але залишився головним та найважливішим напрямом в торгівлі.

Росія у 2008 році була країною, яка посіла друге місце за обсягом експорту товарів з ЄС. Упродовж періоду з 2008 по 2009 рік експорт знизився більш ніж на одну третину, й на кінець 2009 року Росія посіла четверту сходинку після Швейцарії та КНР див. таб. 5.

КНР залишився найбільшим імпортером ЄС у 2010 році. У цьому році імпорт товарів становив 281,9 млрд. євро, що перевищив цей показник на 31% у 2009 році. Експорт становить 105,4 млрд. євро, перевищує на 38% показник 2009 року. Імпортує ЄС з КНР в основному промислові товари. Експортується транспортне обладнання, промислові товари та хімікати [11].

У 2010 році загальний обсяг зовнішньої торгівлі між ЄС та країнами АКТ (Африка, Кариби, Тихий океан) оцінена у 133 млрд. євро, що на 20 % перевищує цей показник у 2009 році. Проте рівень 2008 року не було досягнуто. Після землетрусу в Гаїті, ЄС надала гуманітарну допомогу, після цього експорт в цю країну збільшився. 41 % мінерального палива ЄС-27 імпортує з країн АКТ (здебільшого це Нігерія і Ангола). Експортують країни Євросоюзу в країни АКТ устаткування і транспортне обладнання, частка експорту складає 42%. ЄС переважно співпрацює з африканськими країнами, на які припадає 90% від загальної торгівлі ЄС-27 з країнами АКТ [10].

Висновки.

Нарощування державного боргу і спровокована ним інфляція утворюють ризики стабільності єдиної грошової системи, а також основу поглиблення економічної інтеграції в

Європі. Згідно Пакту стабільності і зростання, країни – члени ЄВС, незважаючи на труднощі, зобов'язані забезпечити зменшення бюджетних дефіцитів і зниження державного боргу, який є переважно внутрішнім. Щоб уникнути стагнації, накопичення диспропорцій та забезпечити належну конкурентоспроможність, Європі на нашу думку потрібно прискорити консолідацію державних фінансів, реформування фінансового сектору, запровадити структурні реформи такі як підвищення гнучкості ринку праці, зниження адміністративних бар'єрів та ін. [3]. Централізація монетарної політики на рівні ЄС є однією з необхідних умов для забезпечення її ефективності як на рівні ЄС, так і на рівні національних держав.

Ефективність макроекономічної політики на нашу думку залежатиме від створення ефективної системи координації монетарної та бюджетної політики. У наш час Пакт стабільності та розвитку не є достатнім для забезпечення відповідного рівня координації.

Загальний бюджет ЄС сьогодні не виконує функцію ефективного інструменту фінансової політики, тому що існують проблеми у формуванні узгодженої бюджетної політики, яка в свою чергу являється необхідною умовою економічного зростання ЄС. Наявність дисбалансів в економіках окремих країн в свою чергу дуже впливають на економіку ЄС в цілому. Тому проведення скоординованої політики в середині ЄС з коригування структурних дисбалансів у майбутньому сприяло би прискоренню темпів економічного зростання і послабленню боргової кризи в найближчій перспективі.

Література:

1. Запатріна І.В. Бюджетний механізм економічного зростання. – К.: 2007. – 528 с.
2. Мільчарек Даріуш ЄС та його місце в сучасному світі. – Львів: «Інформація», 2008. – 172 с.
3. Британії грозит фин помощь от ЕС. Електронний ресурс: режим доступу: <http://www.bfm.ru/articles/2011/05/06/britanii-grozit-finpomoshh-ot-es.html>
4. Страны Евросоюза наращивают государственный долг. Електронний ресурс: режим доступу: <http://elvisti.com> – 2010. – 24 окт., 15.40
5. Euro area GDP and EU27 up by 0.8% +2.5% respectively compared with the first quarter of 2010. Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
6. Economic and Financial Affairs Електронний ресурс: режим доступу: http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic_situation/2011-01-annual-growth-survey_en.htm
7. Real GDP growth rate. Електронний ресурс: режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb020>
8. European Union in the world. Електронний ресурс: режим доступу: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/122532.htm>
9. EU–27 trade in goods with ACP countries: a continued small trade surplus in 2010. Електронний ресурс: режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFF-PUB/KS-SF-11-020/EN/KS-SF-11-020-EN.PDF
10. China. Електронний ресурс: режим доступу: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/china/>